

ÉLT 65 ÉVET...

Requiem egy tanszékért

Hatvanöt év hosszú idő, de annál rövidebb, mint az eszméletem.

1944. április 27-én indult útjára a BME Kísérleti Fizika Tanszék. Talán meglepő, de pontosan emlékszem mi történt velem gyerekként Vásárhelyen aznap, amikor a Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanácsulése folyt, ahol – *Csonka Pál* dékán javaslatára – elhatározták, hogy a Mérnöki és Építészmérnöki Kar Kísérleti Fizika Tanszékének vezetésére „*dr. Gyulai Zoltán* kolozsvári ny.r. tanár hívassék meg”. Végiggondolva, hogy mi minden változott az életem során, el kell ismernem, hogy mindez a változás egy tanszékét, annak céljait, irányait, teljes környezetét is alapjában érintheti. Mielőtt elkezdtem ezt az írást, eltűnődtem, hogy ma már csak a tudománytörténetések jegyzik, hogy volt itt *Bay Zoltán*nak is tanszéke.¹

De azért szomorú vagyok.

Kísérleti Fizika Tanszék – induláskor a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, azután az Építőipari Műszaki Egyetem, majd Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem, később a Budapesti Műszaki Egyetem, végül a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem keretei között működött.

Elnevezéseket átívelően a vezetői voltak: *Gyulai Zoltán*, az alapító, *Bodó Zalán*, *Mátrainé Zemplén Jolán*, *Kiss József*, *Bíró Gábor*, *Gyulai József*, *Jánossy András* – eddig tart a sor. Hozzájuk kell számítani *Vannay László* docenst, aki az utolsó, jó két évtizedben „ügyvezetőként” vitte a tanszék sok-sok ügyét.

A munkatársak neveivel kiegészítve – együtt egy egész korszak. Indult a gyönyörűen átlátszó, a fényt izgalmasan törő kristályokkal, majd bekapcsolódtak az itt-ott szürke kristályok is. Az alapító, Gyulai Zoltán volt a „gyönyörű” kristályok „kertésze”, növesztő va-

rázslója, az Európában első mesterséges kvarc egykristályoktól egészen a világ első „nanokristályainak” előállításáig.² Kiss József vitte tovább az alapító tematikáját, sajnos szomorúan rövid ideig. A „szürke” anyag sem akármilyen volt: ez a kristály a korszakunknak sokak szerint a névadója, a szilícium – *Bodó Zalán* és *Gyulai József* témájaként. Nagyszerű lézer-optikus iskola alakult ki itt *Bakos József* professzor indítása mellett. Végül, sok és nagy sikert hozott a magnágneses rezonancia metodikájának csúcsműködésben való meghonosítása *Jánossy András* által. A tanszék, *Mátrainé Zemplén Jolán* és *Bíró Gábor* vezetése idején a fizika- és a tudománytörténetnek fontos, talán legfontosabb hazai műhelye is volt.

Sokan érkeztek ide, sok fiatal indult el innen, sokan értek el nagy, nemzetközi sikereket. A lézeres iskolát kell mindenképpen megemlíteni: az egykori tanárságéd, *Krausz Ferenc* ma egy kvantumoptikai Max-Planck intézet igazgatója, *Juhász Tibor* pedig az amerikai lézeres cégén keresztül öregbítette a tanszék hírét.

Mikor 1988-ban az élére kerülhettem, BME-KFKI Közös Kísérleti Fizika Tanszékké változtattuk azzal a céllal, hogy összekapcsoljuk az oktatást és a kutatást. Különösen büszke pillanat volt a megalakuláskor, amikor először vette észre valaki és mondta ki, hogy „te az alapító nevének is megőrződ!” . Mikor az alapító emléktábláját avattuk az erdélyi Pipe unitárius templomának előcsarnokában, újra átéreztem a megőrzés felelősségét. Élénken láttam, szinte hallottam, amikor először mutatkoztam be neki 1958-ban, azt mondta: „Kollega Úr, figyelni fogom a karrierjét!” Aszerint igyekeztem...

Nem gondolva arra, hogy rekviemre kell készülni, *Hartmann Ervin* barátom, a Tanszék nagy időinek tanúja, éppen megírta a 65 éves tanszék történetét.

Hadd adjam át a szót neki, beszéljen ő – hátha kevésbé lesz emocionális.

Gyulai József

¹ Bay Zoltán Atomfizika tanszéke folyamatosan létezik, jelenleg a Fizikai Intézet részeként. A Kísérleti Fizika Tanszék nem gazdasági kényszer miatt szűnt meg, hanem szervezeti okokból. A tanszék oktató és kutatómunkája a Fizikai Intézet keretében folyik tovább a Kísérleti Fizika Tanszék hagyományainak szellemében. (A szerkesztő)

² Z. Gyulai: Festigkeits- und Elastizitätseigenschaften von NaCl-Nadelkristallen. *Z. für Physik* 138 (1954) 317.

BME KÍSÉRLETI FIZIKAI TANSZÉK 65 ÉVE

Hartmann Ervin
MTA SZFKI

Kezdetek

A Magyar Királyi József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanácsulésének 1944. április 27-i jegyzőkönyve szerint: „*Dr. Csonka Pál*, a mérnöki és építészmérnöki kar dékánja bejelenti, hogy a kísérleti

fizikai tanszék betöltésének előkészítésére kiküldött bizottság javaslatát, illetőleg véleményes jelentését a mérnöki osztály, valamint a mérnöki és építészmérnöki kar is egyhangúlag elfogadta, és úgy határozott, hogy a tanszékre pályázat mellőzésével nyilvános rendes tanári minőségben *dr. Gyulai Zoltán* kolozsvári ny.r. tanár